

מסורת הש"ס

- א. ראה מסכת ד"א פ"א. וראה ב"ר פצ"ה.
- ב. אבות פ"ב מ"ה. וראה ירושלמי יומא פ"א ה"ד. שם שקלים פ"ו ה"ג.
- ג. ב"ר פ"ב ויקרי' פ"י.

גדרות

היוצא לדרך בבתי: היוצא.

בית הכפרות מאי קאמר בבתי: ובתי: בית הכפרות, תניא נמי הכי כשהיו ישראל עולין לרגל היו עומדין צופין ומשתחיים רוחים. מאי קאמר. שנעשו במקדש בבתי: ובתי: שהיו במקדש. הסריח ויש נוסחא: התייע.

העולם

זמני קריאת התרגול התרגולים קוראים בשעות קבועות בלילה, ואולם זמן הקריאה המדויק אינו קבוע לחלוטין, וזמני הקריאה מוקדמים או מאוחרים בהתאם לתכונותיו, למבנה גופו ולתורשתו של כל תרגול.

ויש אומרים: אף רידייא קול המלאך הממונה על השקיית האדמה, כשהוא קורא לשמים ולמעיינות תהום לתת ממימיהם להשקות את הארץ. ומעירים: ובעו רבנן רחמי [ובקשו חכמים רחמים] על קול זה של הנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלחה [בנסלוחה] שלא יישמע כל כך. על כל פנים מדברי הברייתא שהובאה נשמע כי קריאת הגבר, הנונה להכרות כרוח מיוחד, וכדברי רב. תניא כותיה [שנויה ברייתא כשיטתו] של ר' שילא: היוצא לדרך בחשיכה קודם קריאת הגבר והרגוהו המזיקים – דמו בראשו [עון] מיתתו חל על ראשו, לפי שהוא גרם דבר זה לעצמו. ר' יאשיה אומר: איטור זה קיים עד שינשנה התרגול ויקרא, ויש אומרים: עד שישלש. ובאיזה תרגול אמרו – בתרגול בינוני, ומשמע מכאן כי קריאת הגבר – קריאת התרגול היא.

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שישאל עולין לרגל, הריהם עומדין צופין ומשתחיים בשעת היודי כשהם רוחים, כדי שלא ישמע האחד את יודיו של חברו, ונמשכין מצד ריבוי הקהל עד אחת עשרה אמה אחורי בית הכפרות [מקום קודש הקדשים]. ושואלים: מאי קאמר [מה אמר]? מה פירושו של משפט זה? ומסבירים: הכי קאמר [כך אמר]. כך יש להבין: אף על פי שמרב ריבוי הקהל אינם עומדים רק בצידה האחד של העורה אלא נמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפרות, ועומדים צופין, בכל זאת כשהן משתחין – משתחין ורוחיהם, וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש. דתנן: בעשרה נסים נעשו במקדש: לא הפילה אשה מריח בשר הקדש, ולא הסריח בשר הקדש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחיים, ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא נמצא פסול בעומר, ובשתי הלחם, ובחלחם הפנים, והיו ישראל עומדים צופים, ומשתחיים רוחים. ולא הויק נחש ועקרב בירושלים מעולם. ולא אמר אדם להכרו:

ויש אומרים אף רידייא – מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים מנעל ומן הסוס מחמת. וקורא לכן, שנאמר "סוס אל הסוס קורא", דלמריין נמסכת טענת [כדל, וכהג,]. ואמריין הס דמיי לעגל, ולכן נקרא רידייא לשון שור המורס. מתרגמין "לא חמרו" – לא מירי (דברים) פרק (כג). כוונתיה דרבי שילא – דלאמנ: קרות הגבר – קול תרגולא. היוצא יחידי לדרך דמו בראשו – מפני המוקין. דמו בראשו – עון מוטו על ראשו מוטל, שהוא המית עצמו. בתרגול בינוני – שאינו ממנה קריאתו ולא מאחר. צופים – לשון קץ, מרוב העם היו נמקסין איש לחבירו ואין לו מקום לנפות על לזו לכאן ולכאן וקוף כקורה, אף רגלו נטלים מעל הארץ. משתחיים ורוחיהם – וכשמשחיים ופולסים נעשה להם נס, והמקום מרחיב עד שיש צינין ארבע אמות שלא ישמע איש וידוי של חברו, שלא יכלם. נמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפרות – נמשכין ממרחק ומוקין, ומשתחין על פני אורח כל אחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראלי ולדרוס, ויולאין ממקום דריסת רגליהם ונמסין דרך צית החליפות ציד ידו. ההיכל לכותלי העורה לנפון ולדרוס, ומשם נמסין למערה נחת עשרה אמה שיש אורח אחורי צית הכפרות עד כותל מערב של עורה. כדמין נמסכת מדות הכפרות (פירק חמישי משנה א), ואמריין לה לעיל בפרקין (טו, טז). מאי קאמר – מה אחר משתחיים רוחים ומנרות המקום על ידי הסם, אחת מוקין למשך ולהתפשט אחורי צית הכפרות? הכי קאמר כו' – האי ומשכים אחורי כו' אישא קול, קודם השתחיה. והכי קאמנ: אף על פני שנמשכין אחורי הכפרות והיו לריבין לעמוד לפנים מרוב דוחקן – אפילו הכי כשהיו כולם משתחיים ונאים למודת המוצא מתוך העורה, ומשתחיים לפני ההיכל וצריות. לא הפילה אשה – עברה, שנמארה לנכול מבשר הלי נשמעלה ריח. בבית הטבחיים – ולא נמצא פסול בעומר – שאם ירע צו פסול אין אחר להביא תחמיו, שהוא נקלר גליל מולאי יוס טוב, ואין מרצין לקטור אלא כפי השעור של עשרון מנופה בשלש עשרה נפה, וכן שמי הלחם נאפין מערב יוס טוב ואין אפיקין דוחה יוס טוב, ואם יפסל – לא יאפו אחרת ציוס טוב. וכן לחם הפנים שנאפה מערב שנת, ואם יפסל – אין מילוף, והשלחן עומד ריקס עד שנת הבאה.

תוספות

התורם היא חלש. דאי כהן גדול תורם – אם כן ליחשביה להא טבילה דטביל בהדי חמש טבילות ועשרה קידושין שכהן גדול טובל בו ביום. וכן עשה הפייט: הוקמו מחצות דשן לערה, כפיית דשן הבערה, אלמא שהיו מפייסין ביוה"כ מי תורם. ורבינו יצחק אומר דשפיר גרס כהן גדול דלהכי מקדמי לתורם ולסדר מערכה ולסלק האברים שלא נתעבלו כדי שימצא כהן גדול מוזמן כל מה שצריך מיד כשעלה עמוד השחר קודם שהיה רבע וחלש. והיה קולו נשמע בשלש פסאות – תימה: דברק שלישי דתמיד (ל, ב). תנן מיריחו היו שומעין קול בניני כרוז, דהיינו עשר פסאות, ויש לומר:

עיונים

רידייא במכסת טענת מפרשים שהוא מלאך הממונה על השקאת הארץ, ונראה כשור והוא עומד בקל הרום עליון ותהום תחתון. וענינו נראה שהוא הכוח הממונה על המים והנשמים וקול זה הוא קול גבורת נשמים. והגאונים אמרו שקול זה נשמע מחריצי האדמה והבינות בחודשים מסוימים בשנה.

בעו רבנן רחמי מהרה"א פירש – על פי שיטתו – כי כיון שהכמים מבתלים לעתים גורת המיתה מארם, הרי שקול זה לא תמיד הוא קיים, אלא מתבטל מזמן לזמן, ויש שפירשו כי הכונה היא, שביקשו חכמים שלא ידו הבריות רגשים כל כך לענין המיתה ולא יכרחו תמיד, שלא יבטלו ממהלך חייהם מתוך הצער.

אחורי בית הכפרות ואף שבין האולם המובח אסור לישראל לעמוד, יש לומר שהיו עוברים דרך בית החליפות אל חלק העורה שמאחורי בית הכפרות (ריטב"א ועוד), וירעבין פירש, שאלה היו נמשכים לצד זה היו הכהנים, שלהם מותר להתקרב.

נסים שבמקדש יש מי שפירש ניסים אלה וקרבם לדרך הטבע, שמפני יראת ה' היו הכל מצומצמים עצמם בשעת השתחיה עד שנמצא להם מקום. והכונה היו ריזים ביותר עד שדאגו שהבשר יוקרב בזמנו ולא יצמא רימה וחובבים בבשר ולא יגיע ליד סרחון, ומתוך ריזותם וקדושתם לא היה פסול בקרבנות. ולא ראה כהן קרי מפני יראת ה' שעליו. ולא נמצא נחש בירושלים, לפי שהיה העיר מיושבת תמיד ולא היו בה חורבות שהן מקום לנחשים ועקרבים, וכל זאת מתוך דאגה שהיתה שריה בין הבריות, שלא התאוננו שהיה המקום צר בירושלים, אלא דאגו לפנות מקום זה לזה. (רש"ט).

לא הסריח בשר הקודש כי בשר השלמים היה שהיה שני ימים ולילה ובכל זאת לא התקלקל (מאירי). רבנו יונה ועוד. וכן איברי העולה היו שהיה לעתים ימים אחדים על המזבח עד גמר שריפתם (ריטב"א, רש"י על אבות ועוד). ויש מי שפירש שלא היה הבשר מסריח וידים של הכהנים המתעסקים בו (מאירי).

צור לי המקום — מונותי דמוקס, דרמי דמוקס. בקלנבו — שם מקום. שברי כלי חרס — שמשגלים בן קדשי קדשים, ונלעמן נאסרת משוס נותר, וטעונון שצרה. כדמתי (ויקרא פרק ו) "וכלי חרס אשר תנצל זו יצרי". ושצורו ממקום קדוש, כלאמרינן הכס שצמיס, צפרק "דס מטאמ" (3,2).

"צור לי המקום שאלין בירושלים". פתח במקדש

וסיים בירושלים? — איכא פתמי אחרנייתא

במקדש, תנאי: מעולם לא כפבו גשמים אש של

עצי המערכה, ועשן המערכה אפילו כל הרוחות

שבעולם באות ומנשבות בו אין מניזות אותו

מקומו. ותו ליכא? והתניא רב שמעיה קלנבו:

שברי כלי חרס נבלעין במקומן. ואמר אביי:

מורא נוצה ודישון מנצח הפנימי ודישון

המנונה נבלעין במקומן. — פסולי תלתא הוו,

חשבינהו בחד, אפיק תרי ועייל תרי. — אי הכי

בלועין נמי תרי הוו, חשבינהו בחד — חסרו

להו! — איכא נמי אחריתי, דאמר רבי יהושע בן

לוי: "נס גדול היה נעשה בלחם הפנים, סלוקו

כסדרו, שגאמר "לשום לחם חס ביום הלקחו".

— ותו ליכא? והאמר רבי לוי: "דבר זה מסורת

בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה.

ואמר רבנאי אמר שמואל: ירובים בנס היה

עומדין! — ניסי דבראי — קא חשיב, ניסי דגנאי

— לא קא חשיב. — אי הכי לחם הפנים נמי

ניסי דגנאי הוא! — לחם הפנים ניסי דבראי

הוא, דאמר ריש לקיש: "מאי דכתוב 'על

השלחן הטהור', טהור — מקלל שהוא טמא,

נמצא הכניס מחוקים את כל הטלל, נמצא עזי הגוף אינו מן המדה. דבראי — מנצח, בעורה, נסיס הידועים לל. מכלל שהוא טמא — שמקלל עומאה.

תוספות

דבעשה פרסאות לא היו מבינין אלא קול הברה בעלמא. וכן יש לפרש אהא דאמרינן ריש פרק "סורף בקלפמי" (לקמן לט,ב) דצירי דלתות היכל נשמעין בשמונה תחומי שבת, והתם תנן מיריחו.

נבלעין במקומן — פירש הרב פורת: דהוא הדין דישון מנצח החיצון. ואין נראה לרבינו תם, דמנא ליה האי סברא: כיון דלא חשיב ליה בהדי הנך. ועוד: הא אמרינן בפרק "כל שעה" (פסחים כו,א) ובשילהי תמורה (לד,א) ואפר הקדש לעולם אסור, באותן שטעונון גנייה. כדתיניא: "ישמו" — בנחת, "ושמו" — שלא יפור, אלמא דלא הוה נבלע במקומן מדטעון גנייה: מיהו יש לומר קרא לאו איניסא סמך וחכי קאמר: אי לאו הוה ניסא שיהא נבלע במקומן — טעון גנייה. אי נמי נראה לי, אם חפר שם והוציא אותו קאמר דאפר הקדש לעולם אסור, וכן פירש רש"י בסוף תמורה.

צור לי המקום שאלין בירושלים. על רשימה זו מעירים: פתח בניסים שהיו במקדש, וסיים בניסים שהיו בירושלים; ואם כן לא היה במקדש עצמו עשרה ניסים; ומשיבים: איכא תרתי אחרנייתא [יש שני ניסים אחרים] במקדש ואלו הם: דתניא [שכן שנינו בבביתא]: מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה, אף על פי שהמזבח היה עומד בעורה בלא גג. ועשן המערכה, ואפילו כשכל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו — אין מזיזות אותו ממקומו, אלא מתמרור ועולה למעלה. ושואלים: ותו ליכא [ויותר אין] ניסים במקדש? והתניא [והרי שנינו בבביתא] כי רב שמעיה דרש בעיר קלנבו: שברי כלי חרס שבהם היו מבשלים את קרבנות קדשי הקדשים הנאכלים, וצריכים לשברם אחר כך מחמת שבלעו מן הקרבן ובחלוף זמנם נעשו נותר, היו הם נבלעין במקומן ולא היו נרקים, וכן אמר אביי: מוראה נוצה של עלות העוף ודישון אפר מזבח הפנימי, ודישון אפר המנונה, שלא נאמר שמוציאים אותם לבית הדשן כאפר המזבח החיצון, היו נבלעין במקומן בנס. הרי שהיו יותר מעשרה ניסים במקדש! ומשיבים: פסולי תלתא הוו [פסולים שלושה הם] שהרי מנו שלא היו פסולי בשלושה דברים — בעומר, ובשתי הלחם, ובלחם הפנים — חשבינהו כחד [חשבו אותם כנס אחד] שלא נמצא פסול בקרבנות צבור, אפיק תרי ועייל תרי [הוצא שנים והכנס שנים] אלה, והרי הם בסך הכל עשרה ניסים. ומקשים: אי הכי [אם כן] אתה חושב ומצריך ניסים הדומים זה לזה, אם כן בלועין נמי תרי הוו [גם כן שנים הם], בליעת כלי החרס ובליעת המוראה נוצה, ואם כן חשבינהו בחד [חשבו אף אותם כנס אחד] הרי חסר מן הרשימה! ומשיבים: איכא נמי אחריתי [יש עוד אחד], שאמר ר' יהושע בן לוי: נס גדול היה נעשה בלחם הפנים שבמקדש, שבשעת סלוקו בסוף השבוע מהשולחן היה עדיין חס כבשעת סדרו, שנאמר: "לשום לחם חס ביום הלקחו" (שמואל א' כ, ז), כלומר: אף ביום הלקחו היה עדיין חס. ושואלים: ותו ליכא [ועוד אין] מעשי נס במקדש? והאמר [והרי אמר] ר' לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון הברית עצמו בקודש הקדשים — אינו מן המדה, כי לפי החשבון לא היה יכול להיכנס שם. שהרי מידת קודש הקדשים עשרים אמה על עשרים אמה (מלכים א', ו) ואמרו בבביתא כי בכל צד מצידי הארון היו עשר אמות אויר, שם עשרים אמה בלא מקום הארון עצמו, אלא נס היה בו כאילו לא תפס מקום כלל. ואמר רבנאי אמר שמואל: כרובים שהיו על ארון הברית — בנס היו עומדין ולא תפסו מקום, שהרי אורך כנפיהם עשרים אמה (ראה שם) כמידת חלל קודש הקדשים וזאת בלא לחשב את מידת גופם, הרי שהיו עוד ניסים במקדש! ומשיבים: ניסי דבראי [ניסים שמוחוץ לעזרה] שהכל רואים — קחשיב [מנה], ניסי דגואי [ניסים שבפנים בקודש] שאין הכל יכולים לראות — לא קחשיב [לא מנה]. ומקשים: אי הכי [אם כן] לחם הפנים

גרסות

- שאלין בירושלים בכת"י ובמקורות: כשעולים לירושלים.
- בבלנבו ויש גורסים: מקלנבו.
- טוהור מכלל בכת"י ובמקבילות: מכלל.

ד. זבחים צו,א.
ה. חגיגה כ"ב, מנחות כ"א, צו,ב. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג.
ו. מגילה י"ב, ב"ב צ"א, ירושלמי ב"ב פ"ו ה"ב.
ז. ירושלמי שם.
ח. חגיגה כ"ב, מנחות כ"א, צו,א. ראה ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח.

המוראה נוצה, ואם כן חשבינהו בחד [חשבו אף אותם כנס אחד] הרי חסר מן הרשימה! ומשיבים: איכא נמי אחריתי [יש עוד אחד], שאמר ר' יהושע בן לוי: נס גדול היה נעשה בלחם הפנים שבמקדש, שבשעת סלוקו בסוף השבוע מהשולחן היה עדיין חס כבשעת סדרו, שנאמר: "לשום לחם חס ביום הלקחו" (שמואל א' כ, ז), כלומר: אף ביום הלקחו היה עדיין חס. ושואלים: ותו ליכא [ועוד אין] מעשי נס במקדש? והאמר [והרי אמר] ר' לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון הברית עצמו בקודש הקדשים — אינו מן המדה, כי לפי החשבון לא היה יכול להיכנס שם. שהרי מידת קודש הקדשים עשרים אמה על עשרים אמה (מלכים א', ו) ואמרו בבביתא כי בכל צד מצידי הארון היו עשר אמות אויר, שם עשרים אמה בלא מקום הארון עצמו, אלא נס היה בו כאילו לא תפס מקום כלל. ואמר רבנאי אמר שמואל: כרובים שהיו על ארון הברית — בנס היו עומדין ולא תפסו מקום, שהרי אורך כנפיהם עשרים אמה (ראה שם) כמידת חלל קודש הקדשים וזאת בלא לחשב את מידת גופם, הרי שהיו עוד ניסים במקדש! ומשיבים: ניסי דבראי [ניסים שמוחוץ לעזרה] שהכל רואים — קחשיב [מנה], ניסי דגואי [ניסים שבפנים בקודש] שאין הכל יכולים לראות — לא קחשיב [לא מנה]. ומקשים: אי הכי [אם כן] לחם הפנים

נמי [גם כן] ניסי דגואי [ניסים של פנים] הוא, שהרי לחם הפנים היה בתוך ההיכל ואין הכל יכולים לראות זאת, ובכל זאת הדבר נמנה בין עשרת הניסים; ומשיבים: לחם הפנים ניסי דבראי [ניסים של חוץ] הוא, לפי שאמר ריש לקיש: "מאי דכתוב 'על השלחן הטהור לפני ה''" (ויקרא כד, ו), ומתוך שהודגש בכתוב "טהור" — מכלל [מכאן] שהוא יכול להיות גם טמא,

עיונים
פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד ומנה כולם כנס אחר לפי שנס זה לא היה נס נגלה, אלא שנוגע ובר קלקלה, מה שאין כן בבלועים שהם ניסים נגלים ולכן סבר שיש למנותם כשניים (בן יהודי).

השולחן הטהור ולפי פשוטו השולחן והמנונה נקראים טהורים בכתוב, כי המזבח היה מלא דשן ואפר, ואילו אלה היו תמיד נקיים, שלא נתלכלכו מפני הדיקת המנונה או הנחת הלחם (ר"י הל"ב).

- מסורת הש"ס**
- א. מניחה כו.א. חגיגה
  - כ.ב. מנחת צב.ב.
  - ג. ירושלמי חגיגה פיג ה"ח.
  - ד. יומא לט.ב.
  - ה. עירובין סג.ב. יומא נג.א.
  - ו. ירושלמי תענית פ"א ה"א. שם מכות פ"ב ה"ו. שה"ר פ"ח, י. תנומא (בבא תקטי"ג).

הלא כלי עץ העשוי לנחת הוא, כלומר: כלי עץ שאין מטלטלין אותו והוא מונח במקום אחד, ושנינו: כלי עץ העשוי לנחת – אינו מקבל טומאה, ולא עוד אלא שחוצץ בפני הטומאה. אלא מלמד שהיו מגביהין אותו לעולי רגלים כדי להראות להם את לחם הפנים ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום שנעשה נס בלחם, שבשעת סילוקו הריהו חס כבשעת סדורו, שנאמר: "לשום לחם חס ביום הלקחו" (שמואל א כא, ז), וכיון שהיה השולחן מיטלטל מומן לזמן כאמור, שוב אינו נחשב ככלי עץ העשוי לנחת ולכן הריהו יכול לקבל טומאה. ולפי דרכנו למדנו שגם זה שבלחם היה מן הניסים שבחורן, שהכל ראו אותם. ושואלים: וזה ליכא [ונודו אין] ניסים אחרים? והאמר [והרי אמר] רב אושעיא: בשעה שבנה שלמה את בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאים אלה פירותיהן בזמן כשאר עצים, וכשהורח ממשבת בהן נושרין, שנאמר: "ירעש כלבנון פריו" (תהלים עב, טז), משמע שהיו צומחים פירות בלבנון, שהוא לדברי חכמים רמו למקדש. וכשנכנסו גוים להיכל יבש חילן זה של זהב, שנאמר: "ופרח לבנון אמלל" (נחום א, ד), ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לישראל את האילות הניסים הללו, שנאמר: "פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה" (ישעיה לה, ב). הרי שהיו ניסים נוספים בבית המקדש. ומשיבים: ניסי דקביעי [ניסים שהיו קבועים] ועומדים תמיד במקומם במקדש לא קא חשיב [אינו חושב] ולא נאמא בין הניסים. ומעיינים: השתא דאחית להכי [נכששו שהגעת לך] לתרין באופן זה, אפשר להשתמש בו לתרין קושיה קודמת: ארון וכוונתו נמי, ניסי דקביעי ניהו [גם כן, ניסים הקבועים במקומם הם] ולכן לא מנאום בין ניסי המקדש.

עשוי לנחת – שאינו מטלטל, וכלי עץ לענין טומאה הוקם לטק, שנאמר (ויקרא פרק יח) "מכל כלי עץ או נגד או עור או שק" וכו'. מה שק מטלטל מלא וריקן – אף כלי עץ מטלטל מלא וריקן. ואף על גב דשלתן מלוספה מוצב – נעל לויפי לגביה, כדלמרינן בשילהי מגילה: שאני שלתן דקרייל רחמנא ען, שמגביהין אותו – ומרלן אותו לתוך, ירעש כלבנון פריו – ירעש פריו של ישראל כפרי הגנון. אלמא יש פרי כלבנון, ולגנון הוא בית המקדש. ומהו הרעש – כשהרוח נושבת והן מקישין זה לזה רועשים, ושמע קולס. דקביעי – קטעים ועומדים תמיד במקומן. רבוצה כארי – גחלת שפלה מן השמים יצמי שלמה והיתה על המזבח עד שגח מנשה וסילקה, היתה דומה לארי רוכן. ויש בה ממש – נשלהבת שלה. כי קאמרינן – דמעלה עשן כהדיוט קאמרינן, נאש הדיוט שהיו מוציין אללה, וארצה בו ואכבד – תמר ה"ח, נצוואת מוי כמינא, וצבית שני משמע קול.

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

תוספות

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

כלי עץ העשוי לנחת – בשיחיה מסכת חגיגה (כו.ב, פ"ד): והא מצופה זהב היה: ומיכח ממתניתין דמסכת כלים (פרק יא משנה ג) דבית ציפוי אזלינן! ומשני: שאני שלחן דררחמנא קרייה עץ, דכתיב (יחזקאל מא) "המזבח עץ שלש אמות" וכי עד וכתוב "ויבדד אלי זה השלחן".

ארון כפורת וכרובים — כוליה חלל מילתא, ושכינה לא שכתה בו, ורומ הקודש לא היתה נבזיזים משנת שמים לדרוש ולילך. דחולין — מן הקדשת, שהוא כלא, וזמא למיס ואינו חפץ לזבול. דוחה אש — ממקומה להלן. דגבריאאל — שרד להלל מנחה משאל ועזריה, שלטן את הכשנן מפניס והקדיס מנחון לשרוף את זורקיהן למוכו, כדלמתינן ערבי פסחים (קת"פ). הושיט אצבעו — כנסהדרין הוא, פניק "אחד דיני ממונות" (גמ', גני כימות של מלאכיס שאלמו לפניו "מה אלוס כי חזקוני". מוצאי יום טוב האחרון של חג — שמתממול נתמתס גור דייס על גשמי שנה, כדמתי: בגג מיונין על הימים. נוטה כלפי צפון — שרוס דרומית נושנת, ופירומיהן מרקיען, ואינן יולין ללארץ, ופומתין ומוכרין אותן מול. הכל שמחים — שנות מערכת שקולה היא, ומצויה גשמים לפי הרלוו. לא הפירות מרקיען, ותפאח חורע מללחא, ואין רענ בעולם. הכל עצבים — שהוא רוח המייבשת את הורעים, כדלמתינן מוסכת גטיין (גמ', גני): אפילו שפמח נקופינא דמרח רפוא. האי מרבה ידידה — לפנות מגולת הלחון לשלמן. האי לך והא להו — מורמית יפה ללרן בגל, שהיא ארץ לה ממתת מימיה לעולם. וללרן ישלל קשה, שהיא ארץ הייס ונקטות, וממרת לינש.

הדרן עלך שבעת ימים

תוספות

ואורים ותומים — אורים ותומים הוו, שאם לא כן היה כחו גדול מחוסר בגדים. אלא לא היו משיבין לשלחן בהן. הדרן עלך שבעת ימים

מערב — הכל עצבין. ורמינהו: מורחית — לעולם יפה, מערבית — לעולם קשה, רוח צפונית — יפה לחטין בשעה שהביאו שלישי, וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין. רוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שלישי, ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין. ואמר רב יוסף, ואיתימא מר זוטרא: "וסטימנין: שלחן בצפון ומגורה בדרום, האי מרבה ידידה והאי מרבה ידידה! — לא קשיא: קא — לך, והא — להו."

הדרן עלך שבעת ימים

ואלו הן: ארון הברית, וכפורת אשר עליו, וכרובים שעל הכפורת, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. הרי שבמקדש שני לא היתה אש! אמרי [אומרים] בתשובה: אין, מיהוה הוה, סיועי לא מסייעא [כן], היתה במקדש שני אש משמים, ואולם לא היתה מסייעת בשריפת הקרבנות, והיתה רק נראית על המערכה.

ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. אמרי: אין, מיהוה הוה, סיועי לא מסייעא. ויש אש אוכלת ואינה שותה, ויש אש אוכלת ושותה, ויש אש דחה אש, ויש אש אוכלת אש. היא דידן. שותה ואינה אוכלת — דחולין. אוכלת ושותה — דאליהו, דכתיב "ואת המים אשר פתעלה לחכה". אוכלת לחין כיבשין — דמערכה, יש אש דוחה אש — דגבריאאל, ויש אש אוכלת אש — דשכינה, דאמר מר: הושיט אצבעו ביניהם ושרפן.

ב ועשן המערכה, אפילו כל הרוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו? והאמר רבי יצחק בר אבדימי: במוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה, נוטה כלפי צפון — עניים שמחין ובעלי בתים עצבין, מפני שגשמי שנה מרובין ופירותיהן מרקיבין. נוטה כלפי דרום — עניים עצבין ובעלי בתים שמחין, מפני שגשמי שנה מועטין ופירותיהן משתמריין. נוטה כלפי מזרח — הכל שמחין, כלפי מערב — הכל עצבין. דאזיל ואתי כדיקלי, ואבדורי לא הוה מיבדר מיבדר. אמר מר: כלפי מזרח הכל שמחין, כלפי מערב — הרמינהו: מורחית — לעולם יפה, מערבית — לעולם קשה, רוח צפונית — יפה לחטין בשעה שהביאו שלישי, וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין. רוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שלישי, ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין. ואמר רב יוסף, ואיתימא מר זוטרא: "וסטימנין: שלחן בצפון ומגורה בדרום, האי מרבה ידידה והאי מרבה ידידה! — לא קשיא: קא — לך, והא — להו."

מסורת הש"ס

1. סנהדרין כתב.
2. ב"ב קמ"א. וראה ויקרא פ"כ.
3. ב"ב כ"ב. קמ"א.
4. מנחות פ"ב.
5. תבויטו) ברכות ה"ב.
6. מ"א, שבת ט"ב, סוכה ל"א.
7. מ"א, ביצה ה"א. י"ב, תענית ד"א, קדושין כ"ב, ב"מ ק"א. ב"ב קמ"א.

נרסות

יש אוכלת בתמי: יש אש שאוכלת.
דאזיל ואתי כדיקלי בתמי
 ובמקורות: **דכיף ופשיט כדיקלא.**
בזמן בתמי: בשעה.

כיון שהזכורו דברים מיוחדים שהיו באש המערכה מביאים ברייתא בנושא קרוב. **תנו רבנן (שנו חכמים) כברייתא: שש אשות הן: יש אש אוכלת ואינה שותה, יש אש שותה ואינה אוכלת, יש אש שהיא גם אוכלת וגם שותה, יש אש האוכלת דברים לחין כיבשין בלי הברל, ויש אש דוחה אש אחרת. מפניה, ויש אש אוכלת אש אחרת. ומפרטים: יש אש אוכלת ואינה שותה — הא דידן (והאש שלחן) האש הרגילה השורפת (אוכלת) דברים, אך אינה מייבשת נוזלים מעצמה. אש שותה ואינה אוכלת — אש של חולין, אש הקדחה, שהיא מייבשת את הנוזלים שבגוף, אבל אינה שורפת משם, אש אוכלת ושותה כמו האש של אליהו הנביא, דכתיב [שנאמר]: "ותיפול אש על ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה" (מלכים א' י"ח, לח). אש אוכלת דברים לחין כיבשין — זו אש של המערכה. יש אש דוחה אש זו האש של המלאך גבריאאל, שנאמר בדניאל שהמלאך העשוי אש ירד לכבשן האש שהושלכו בו חנניה מישאל ועזריה ודחה מפניו את אש הכבשן. ויש אש אוכלת אש — היא אש השכינה, שאמר מר (החכם) לענין אחר: הקדוש ברוך הוא הושיט את אצבעו בין המלאכים שאף הם עשויים אש ושרפן, משמע שאש השכינה שורפת אף את אש המלאכים.**

ב ושואלים: והאם עשן המערכה אפילו כל רוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו? והאמר ר' יצחק בר אבדימי: במוצאי יום טוב האחרון של חג הסוכות הכל צופין לעשן המערכה, אם היתה הרוח באה מכיוון דרום והיה העשן נוטה כלפי מזרח, ומכאן אתה רואה שפירותיהן העשן כלפי דרום, מפני רוח צפונית — עניים עצבין, ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ואין פירות רבים, ועוד שפירותיהן משתמריין. ואם היתה רוח מערבית והיה העשן נוטה כלפי מזרח — הרי זה סימן לכך שגשמי השנה יבואו כראוי ויהיו פירות, וניתן יהיה גם לאחסן אותם זמן מסוים והכל שמחין. היתה רוח מזרחית ונוטה היה העשן כלפי מערב — הכל עצבין שרוח מזרחית אינה מביאה גשמים, והרי זה סימן לכך שתתאזר זו שנת בצורת. הרי שהיתה הרוח מטה את עשן המערכה! ומשיבים: דאזיל ואתי כדיקלי, ואבדורי לא הוה מיבדר (העשן היה הולך ונבא, מתנווע, כמו עץ דקל ברוח, אבל לא היה מתפורר). שאכן היתה הרוח מטה את כיוון עשן המערכה, אך אינה מפזרת אותו לגמרי. אמר מר (החכם) כאן: אם היה עמוד העשן נוטה כלפי מזרח, שנושבת רוח מערבית — הכל שמחין, היה נוטה כלפי מערב מפני הרוח מזרחית — הכל עצבין. ורמינהו [ומשלכיס, מראים סחירה ממקום אחר]. שאמרו חכמים: רוח מזרחית — לעולם יפה, רוח מערבית — לעולם קשה, רוח צפונית — יפה לחטין בשעה שכבר גדלו והביאו שלישי, וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין (תחילת היותם לפירות), רוח דרומית — קשה לחטין בשעה שהביאו שלישי, ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין. ואמר רב יוסף על כך, ואיתימא (ויש אומרים) שאמר זאת מר זוטרא: וסימנין איזו רוח יפה לחיטים ואיזו לזיתים — שבמקדש היה שלחן בצפון, ומגורה בדרום. ועל השולחן היו מניחין לחם העשוי מחיטים, ובמגורה היו מדליקין שמן העשוי מיתים, האי מרבה ידידה [צד זה צפון מגדל את שלחן] את החיטים, השייכות לשלחן שבצפון, והאי מרבה ידידה [וח צד דרום מגדל את שלחן] את הזיתים שמהם מדליקים מגורה שבדרום. ועל כל פנים יש סחירה בהערכת רוח מזרחית ומערבית, אם טובה היא או רעה! ומשיבים: לא קשיא [משח]: הא [וח] — לך [לגן] לבני בבל, שאף שרוח מזרחית, רוח קדים יבשה היא, מכל מקום מתוך שבבל היא ארץ משופעת במים, אין אדמתה ממהרת להתייבש ואין הדבר פוגע באיכות התבואה, והא [וח] — להו [לחם] לבני ארץ ישראל, שאינה מושפעת במים והרוח המזרחית ממהרת ליבש את אדמתה ומקלקלת את התבואה.

